

Wachtkamersoorten: uw aanvullingen graag!

Ruud van der Meijden (NHN, Postbus 9514, 2300 RA Leiden;
e-mail: meijden@nhn.leidenuniv.nl)

[Dit stuk is in kleine letter gezet wegens plaatsgebrek.]

Het aantal soorten dat in Heukels' Flora wordt behandeld neemt langzaam toe. Werden in de laatste editie ruim 40 soorten extra opgenomen, reeds vijf jaar later zijn er wederom een kleine dertig soorten die eigenlijk in de Flora thuishoren. Omdat er niet spoedig een nieuwe editie te verwachten is, is het wenselijk om tussendoor aandacht te vragen voor een aantal zaken die de Flora betreffen.

Meestal zit er heel wat tijd tussen het moment dat een nieuwe plantensoort "in het wild" gevonden wordt, en het moment dat deze als Standaardlijstsoort wordt beschouwd. Afgezien van het feit dat de Heukels-Flora gemiddeld om de zeven jaar verschijnt, en dus per definitie iets achterloopt, kan het een hele tijd duren eer duidelijk wordt dat een nieuwe soort inderdaad voldoet aan de criteria om opgenomen te worden in een nieuwe editie van de Standaardlijst. Zoals bekend moet een nieuwe Standaardlijstsoort die zich vestigt als gevolg van menselijke activiteiten aan de volgende criteria voldoen: hij moet in tenminste 3 niet-aangrenzende uurhokken voorkomen en ter plekke minstens drie generaties hebben geleefd (wat overigens voor houtige gewassen bijna niet vast te stellen is).

In de praktijk zijn vaak geen nauwkeurige waarnemingen beschikbaar over het aantal opeenvolgende generaties, en gaan we daarom uit van het aantal keren dat een nieuwe soort gemeld wordt. Dit kan er toe leiden dat een soort ten onrechte op de Standaardlijst terecht komt, zoals bijvoorbeeld is gebeurd voor *Beta vulgaris* subsp. *vulgaris*/Biet, of eerder voor *Trifolium resupinatum*/Perzische klaver. Aan het eind van dit stuk is ook een lijstje van soorten waarvan we denken dat ze niet inburgeren hoewel ze vaak gevonden worden.

Uiteraard zijn er altijd twijfelgevallen. Zo is *Scutellaria columnae*/Trosglidkruid op de Standaardlijst opgenomen hoewel er (eertijds) slechts twee vindplaatsen bekend waren (thans overigens meerdere). Ook nu zijn er weer een aantal soorten die misschien wel, misschien (nog) niet aan de criteria voldoen. Wij vragen u onderstaande lijstjes door te nemen en aanvullingen of correcties aan ons op te sturen. Als u ter plekke gezien heeft dat de soort zich er heeft uitgezaaid of als u andere interessante informatie heeft over de populatie-opbouw willen wij dat graag weten. Het is de bedoeling dat we in een van de volgende afleveringen van *Gorteria* op dit onderwerp zullen terugkomen om dan een aangevulde en gecorrigeerde lijst te presenteren.

Voor de soorten die niet in de Flora staan worden tevens Nederlandse namen voorgesteld. Deze worden met een sterretje * aangeduid.

1. Nieuwe wilde soort:

5313 *Callitriche truncata*/Doorschijnend sterrenkroos. (*Gorteria* 24: 133–139.)

2. Herontdekte wilde soort:

1713 *Oenanthe pimpinelloides*/Beverneltorkruid. (*Gorteria* 26: 25–31.)

3. Al in de Flora opgenomen soorten die mogelijk/zeker tot de Standaardlijst gerekend moeten worden:

a) 5001 *Acer negundo*/Vederesdoorn;

b) 1851 *Aesculus hippocastanum*/Witte paardenkastanje;

c) 5007 *Ailanthus altissima*/Hemelboom. (*Gorteria* 23: 106–108.)

Zijn er plaatsen bekend waar spontaan opgeslagen bomen (a, b of c) ook rijpe vruchten voortbrengen?

d) 1672 *Calystegia silvatica*/Gestreepte winde. Het vermoeden is gerezen dat deze soort - die bedrieglijk veel op de gewone Haagwinde lijkt - in Nederland veelvuldig over 't hoofd wordt gezien.

e) 5307 *Crassula helmsii*/Watercrassula. De soort wordt ook in tuincentra verkocht. Het is nog niet duidelijk of hij zich ook spontaan uitbreidt.

- f) 2483 *Dittrichia graveolens*/Kamferalant. (Gorteria 21: 210–212.)
- g) 2485 *Erigeron karvinskianus*/Muurfijnstraal. (Gorteria 22: 141–147.)
- h) 2379 *Falcaria vulgaris*/Sikkelkruid. In Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg lijken stabiele populaties voor te komen.
- i) 2489 *Helleborus foetidus*/Stinkend nieskruid. Zowel in Zuid-Limburg als in de duinen (o.a. in Voorne) is de soort volledig ingeburgerd.
- j) 1860 *Hesperis matronalis*/Damastbloem. Zowel langs de Maas als in de duinen is de soort volledig ingeburgerd.
- k) 1865 *Lobularia maritima*/Zilverschildzaad. Zijn spontane nieuwe vestigingen uit zaad bekend?
- l) 1866 *Lunaria annual*/Tuinjudaspenning. Op veel plaatsen na verwildering door spontane uitzaai standhoudend.
- m) 5089 *Malva parviflora*/Kleinbloemig kaasjeskruid. (Gorteria 24: 94–96 en 120.)
- n) 2232 *Matteuccia struthiopteris*/Struisvaren. Op enkele plekken standhoudend en zich spontaan uitzaaiend.
- o) 1716 *Panicum miliaceum*/Pluimgierst. Zijn er plaatsen (bijvoorbeeld in maïsackers) waar de soort zich langere tijd handhaaft?

4. Nog niet in de Flora opgenomen (onder-)soorten die zeker tot de Standaardlijst gerekend mogen worden:

- a) 5311 *Amaranthus bouchonii* Thell./*Franse amarant. (Gorteria 24: 69–80.) Uit omringende landen wordt gemeld dat lokaal tussenvormen tussen deze en *A. hybridus* s.s./Groene amarant worden waargenomen. Nadere waarnemingen in Nederland zijn welkom.
- b) 5313 *Anisantha rigida* (Roth) Hyl. (syn. *Bromus rigidus*)*Stijve dravik. Herkenbaar aan de zeer grote aartjes die niet overhangen. De soort is op verscheidene plaatsen in het Westen van het land volledig ingeburgerd.
- c) 5314 *Centaurea stoebe* L./*Rijnse centaurie. Onderscheidt zich van *Centaurea scabiosa*/Grote centaurie o.a. door de duidelijk kleinere hoofdjes en de zwak stekelpuntige omwindselbladen. Opmerking: de toevoeging “subsp. *rhenana*” is overbodig.
- d) *Geum macrophyllum* Willd./*Amerikaans nagelkruid. (Gorteria 25: 17–19.)
- e) *Ludwigia grandiflora* (Michx.) Greuter & Burdet/*Wartereunisbloem. Een zich snel uitbreidende op het water drijvende soort met grote gele bloemen (vandaar de naam); een artikel is in voorbereiding. Opmerking: omdat het genus *Ludwigia* nu meer dan één soort telt, moet de soort *Ludwigia palustris* een nieuwe naam krijgen. Onze Belgische collega’s kozen de toepasselijke naam *Postelein-waterlepelkje, de naam die wij ook zullen gebruiken.
- f) *Panicum schinzii* Hack./*Zuid-Afrikaanse gierst. Onderscheidt zich van *Panicum dichotomiflorum*/Kale gierst doordat de onderste bloem mannelijk i.p.v. steriel is. Een artikel is in voorbereiding. Ingeburgerd in maïsvelden.
- g) *Pastinaca sativa* L. subsp. *urens* (Req. ex Godr.) Celak./*Brandpastinaak. Het betreft opvallend hoge planten met weinig-armige schermen; ingeburgerd langs de Maas. (Natuurh. Maandbl. 86: 16.)
- h) *Setaria faberi* Herrm./*Chinese naalbaar. Deze soort is waarschijnlijk al een tijd over ’t hoofd gezien. Een artikel is in voorbereiding.

5. Niet in de Flora opgenomen (onder-)soorten die waarschijnlijk/misschien tot de Standaardlijst gerekend mogen worden:

- a) *Anaphalis margaritacea* (L.) Benth./*Prachtrozenkransje. Een strobloem met witte omwindselbladen die als pionier optreedt in natuurontwikkelingsgebieden.
- b) *Asclepias syriaca* L./*Zijdeplant. Al meer dan 100 jaar op (tenminste) twee plaatsen in de duinen ingeburgerd.
- c) 5212 *Berberis thunbergii* DC./*Rode berberis. Deze soort, die o.a. herkenbaar is aan zijn niet-gedeelde stekels en zijn in de herfst roodverkleurende bladen, wordt door vogels verspreid, o.a. in de duinen.
- d) *Campanula medium* L./*Mariëtteklokje. Al geruime tijd ingeburgerd in mergelgroeve ’t Rooth. (Natuurh. Maandbl. 77: 29.)
- e) *Conyza sumatrensis* (Retz.) E.Walker/*Hoge fijnstraal. (Gorteria 26:224–226.) Een laat-bloeiende, hoge fijnstraal.

- f) *Crataegus crus-galli* L./*Hanendoorn. (Gorteria 22: 165–166.) Een vervaarlijk gedoornde meidoornsoort die o.a. aan rivieroeveren opslaat. De eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat er nog andere vertegenwoordigers van de Rozenfamilie in deze opsomming thuishoren waarvan ons de precieze identiteit nog niet bekend is; dat geldt op zijn minst voor *Rosa*-, *Crataegus*-, *Sorbus*- en *Cotoneaster*-soorten. Hier is dus nog werk aan de winkel! Het zou geweldig helpen wij goede herbariumcollecties van zulke soorten ontvangen, en wel van dezelfde plant in bloei en later in vrucht, voorzien van precieze aantekeningen over de kleuren van bloemonderdelen en vruchten.
- g) *Crocus chrysanthus* (Herb.) Herb./*Vroege krokus. (Gorteria 24: 12–18.)
- h) *Euphorbia maculata* L. (syn. *Chamaesyce maculata*)/*Gevlekte wolfsmelk. Een kleine, liggende wolfsmelk met zwartgekleurde bladen, die al op minstens twee plaatsen geruime tijd is ingeburgerd.
- i) *Linaria purpurea* (L.) Mill./*Walstroleeuwenbek. Een flinke, overblijvende leeuwenbeksoort met walstro-achtige bladen waarvan de roze-bloemige vorm op enkele plaatsen al geruime tijd is ingeburgerd.
- j) *Lythrum junceum*/*Kruipkattenstaart. Een kruipende, overblijvende kattenstaart die mogelijk verwisseld wordt met *L. hyssopifolia*/Kleine kattenstaart, maar o.a. iets grotere bloemen heeft.
- k) *Oxalis dillenii* Jacq./*Geknikte klaverzuring. De soort is mogelijk verwisseld met *O. fontanal* Stijve klaverzuring of *O. corniculata*/Gehoornde klaverzuring. (Gorteria 26: 31–35.)
- l) *Persicaria capitata* (Buch.-Ham. ex D.Don) H.Gross/*Kogelduizendknoop. Deze sierplant lijkt vooral in het stedelijk gebied in te burgeren.
- m) 2298 *Ribes odoratum* H.L.Wendl. (syn. *Ribes aureum* auct.)/*Gele ribes. Deze struik met heldergele bloemen in hangende trossen is o.a. in de duinen verwilderd.
- n) *Saponaria ocyroides*/*Muurzeepkruid. Een soort die zich in de steden thuisvoelt, ook elders tussen basaltstenen.
- o) *Schoenoplectus mucronatus*/*Ribbelbies. (Gorteria 27: 40–41.)
- p) *Smyrniium perfoliatum* L./*Doorwaskervel. Deze vrij forse schermbloem met doorgroeide bladen is op zeker twee plaatsen ingeburgerd.
- q) *Verbascum pulverulentum*/*Vlokkige toorts. Deze toorts breidt zich op tenminste één plaats in de duinen uit. (Gorteria 26: 246–247.)

6. Status onzeker.

5319 *Marsilea quadrifolia*/*Klaverbladvaren. Na de eerste vondst (Gorteria 25: 89–103) is de soort niet meer teruggevonden. Of het een natuurlijke vestiging betrof of een ontsnapping uit een aquarium, valt thans niet na te gaan.

7. Wellicht in opmars.

- a) *Acer saccharinum* L./*Witte esdoorn. Opslaand langs wateroevers.
- b) *Achillea filipendulina* Lam./*Spireaduizendblad. Dit hoge, geelbloeiende duizendblad is ingeburgerd op de Houtribdijk.
- c) *Conyza bonariensis*/*Argentijnse fijnstraal. Onderscheidt zich van *C. canadensis*/Canadese fijnstraal en *C. sumatrensis*/Hoge fijnstraal o.a. door de oranje-rode getinte toppen van de omwindselbladen. Is in de omringende landen in opmars, uit Nederland recent bekend van twee vindplaatsen.

8. Niet-inburgerende soorten.

Veel soorten slaan op nadat ze als tuinafval zijn weggevoerd, of blijven achter als de tuin waarin ze stonden als zodanig verdwenen is. Ze kunnen dan soms vele jaren blijven staan, maar vormen geen nieuwe generaties. Wij denken dat onder andere de volgende soorten tot deze categorie behoren: *Borago officinalis*/Bernagie, *Cerastium tomentosum*/Viltige hoornbloem, *Ligustrum ovalifolium*/Haagliguster, *Lysimachia punctata*/Puntwederik, *Spiraea salicifolia*/Theeboompje, *Sedum spurium*/Roze vetkruid, *Syringa vulgaris*/Sering. Graag ontvangen we aanvullingen of commentaar op dit rijtje!